

KDO SI ZASLOUŽÍ POMNÍK?

Kázání ze soboty 20.6.2020 – br. Martin Pavlík

Sestry a bratři v Kristu,

nejspíš jste zaznamenali debatu, která je v posledních dnech velmi aktuální a plní titulky našich i zahraničních médií. Mám na mysli vlnu bourání, strhávání nebo poškozování pomníků a soch na mnoha místech po světě. Zatímco donedávna jsme kolem nich chodili spíš netečně a většine lidí bylo úplně jedno, kdo to ti kamenní lidé jsou a nejsou, najednou se to zlomilo a jsme svědky velmi vášnivých diskusí. Do velké míry k tomu přispěly protesty vyvolané smrtí Afroameričana George Floyd, které se rozšířily i za hranice Spojených států. A tak se všude bouřlivě debatuje, boří, některé sochy se přesouvají do muzeí, některé pomníky se doplňují vysvětlujícími tabulkami. Na Západě vidíme svrhávání pomníků lidí, kteří si ve své době zadali s otrokářstvím, u nás řešíme odstraňování sochy maršála Koněva nebo spory kolem vztyčování mariánského sloupu. V hlavě mi utkvěl jeden novinový titulek, který zněl: „Padají pomníky, něco si přeji.“ A všechno to emocemi nabitě odstraňování pomníků vyvolalo i řadu těžkých otázek: jak nahlížet na historii, co s oživlými duchy minulosti, do jaké míry obdivovat jejich silné stránky, do jaké míry tolerovat jejich slabé stránky, nebo otázka – máme dnes vůbec komu nebo čemu stavět pomníky a kdo má vlastně právo na nás shlížet z podstavců?

Tohle všechno debatují filosofové, novináři, historikové, ale mě jako kazatele zajímají tyto otázky i s pohledem do církevních dějin, a především do Bible. A říkám si, která z biblických postav by si asi tak zasloužila pomník? Která z biblických postav by si podle vás zasloužila pomník? Jsou jejich příběhy jednoznačné? Nebo by pomník jakékoli biblické postavy mohl být zbořen stejně jako se to teď děje u jiných velkých postav dějin? Chtěl bych s vámi přemýšlet nad dvěma konkrétními biblickými postavami, jednou ze SZ a druhou z NZ, které mám spojené s něčím významným, které zaujímaly nebo zaujímají význačnou roli, a u kterých by se to možná na první pohled nabízelo.

První postavou je praotec izraelského národa – Jákob. Významná osobnost, která psala dějiny židovského lidu. Bůh sám se dokonce na mnoha místech ve SZ představuje jako Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův. V 1. knize Mojžíšově ve 32. kapitole čteme o Jákobově zápase s tajemným neznámým uprostřed noci u potoka Jabok. Slavný příběh, Jákob spatří Boha tváří v tvář. Tento příběh všichni známe a přednedávnmem o něm u nás ve sboru kázal Robert Rehák. Já si chci ale všimnout jedné věty, jedné otázky, která se na první pohled zdá velmi nesrozumitelná. Ve verši 28 se totiž onen neznámý ptá Jákoba: „Jak se jmenuješ?“ Celý jejich dialog zní podivně, vůbec nedává smysl a zmíněná otázka zvlášť. Proč cizinec klade Jákobovi tuto otázku, a proč se ho na to ptá právě v této chvíli? Opravdu neví, kdo je Jákob? Jákob zápasí s Bohem, který přece ví, jak se jmenuje. Jenže, když Bůh v Bibli klade otázku, téměř nikdy ho nezajímá odpověď kvůli informaci samotné. Vzpomeňme například na jinou Boží otázku: „Kde jsi, Adame?“ A v našem dnešním příběhu slyšíme: „Jak se jmenuješ?“ Tuto otázku mu Bůh pokládá z nějakého důvodu. A když čteme celý Jákobův příběh, v této souvislosti nás může osvětlit jeden klíčový detail. Těsně předtím, než cizinec Jákobovi položí tuto otázku a zeptá se ho na jeho jméno, Jákob ho žádá o požehnání. Verš 27: „Jákob však odvětil: nepustím tě, dokud mi nepožehnáš. A teprve pak se neznámý ptá:

Jak se jmenuješ?“

A tak máme před sebou 2 informace – prosbu o požehnání a otázku po jeho Jákobově jméně. Požehnání a jméno. K jaké situaci nás tento text záměrně vrací? Klíčový termín „požehnej“, stejně jako otázka po Jákobově identitě, nám čtenářům připomíná kapitolu 27, kde Jákobovi požehná jeho otec Izák. Ale protože své požehnání získal lstí a podvodem, Jákob musí uprchnout z domova. Je na útěku před svým bratrem Ezauem, kterého podvodně připravil o prvorozenectví. Podvodem získal požehnání, požehnání jako by má i nemá. Jakob to ví, a proto má o dvacet let později na neznámého cizince jen jednu prosbu: Požehnej mi! Je to v zásadě stejná žádost, se kterou kdysi vcházel do stanu svého otce v kapitole 27.

A najednou, jakmile rozpoznáte spojení mezi kapitolou 27 a 32, dialog, který jsme četli, začíná dávat smysl. Jakob žádá cizince, aby mu požehnal, ale místo toho ho neznámý žádá o jeho jméno. Přivádí Jákoba zpět na scénu o dvacet let dříve, na scénu kapitoly 27, kde Jákobovi položil velmi podobnou otázku Izák: „I vešel ke svému otci a řekl: Můj otče! A on odvětil: Tu jsem. Který jsi ty, můj synu? Jákob řekl svému otci: Já jsem Ezau, tvůj prvorozený“ (Gen 27, 18–19) Neznámý cizinec položil Jákobovi v kapitole 32 otázku velmi záměrně poté, co ho Jákob požádal o požehnání. Tato otázka jako by musela zaznít opět, je nutné ji položit znova, a právě v tuto chvíli, protože v kapitole 27 Jákob selhal. Dostal požehnání, ale jen proto, že lhal, kdo je – lhal o své identitě. A přesně na tuto situaci a na tento problém navazuje neznámý cizinec svou otázkou. Ale tentokrát to Jakob zvládne. Volí pravdu, ne lež a říká: Já jsem Jákob. Tato odpověď je důležitá nejen proto, že Jákob říká pravdu, ale také kvůli významu samotného jména. V hebrejštině se jméno Jákob vztahuje ke slovesu, které znamená i „podvést/podvádět“. Proto jeho bratr Ezau říká v Gen 27, 36: „Právem dostal jméno Jákob (Úskočný), protože už dvakrát jednal úskočně“ – už dvakrát podváděl. Připravil mě o prvorozenectví i o požehnání. Takže když Jákob vysloví své jméno neznámému cizinci v kapitole 32, je to také příznání: Já jsem Jákob. Jsem podvodník. Ale jakmile to poprvé přízná, dostane nové jméno – Izrael. A slunce, které v kapitole 28 zapadlo, i symbolicky, nyní v kapitole 32 opět vychází (Gen 32, 32: „A slunce mu vzešlo“).

Druhou postavou našeho dnešního přemýšlení, je apoštol Petr – mluvčí učedníků už během Ježíšovy krátké veřejné činnosti, jeden z prvních svědků Ježíšova vzkříšení a později vůdce prvotní jeruzalémské církve. Neméně důležitá osobnost své doby. Jákob není v Bibli jediný, kdo se snažil zatajit svou pravou identitu; kdo o ní přímo lhal. A asi tušíte, kam tím mířím v souvislosti s postavou apoštola Petra. 18. kapitola Janova evangelia však ještě před Petrovým zapřením ukazuje na jeden strašně důležitý detail, když se Ježíš s učedníky setká s Jidášem v Getsemanské zahradě. A při této příležitosti se Ježíš skupiny dvakrát zeptal, koho hledají. Oni dvakrát odpovídají: „Ježíše Nazaretského“, a nato Ježíš dvakrát říká: „To jsem já.“/„Já jsem to.“ (18, 4–8). S touto Ježíšovou odpovědí zjevně souvisí i jeho dřívější tvrzení, která také začínají slovy „Já jsem“ a v Janově evangeliu u nich musí čtenář vždy zpozornět. Já jsem... chléb, světlo, dveře, dobrý pastýř, vzkříšení i život, cesta, pravda i život, vinný kmen atd. Tyto výroky vyjevující Ježíšovu identitu odkazují na jméno Boží, na knihu Exodus, kde se takto představuje Bůh: „Já jsem.“ A všechny Ježíšovy výroky, které začínají „Já jsem“ a autor Janova evangelia rozšiřuje o další přívlaskty, mají něco společného s

jeho rolí Spasitele. Ukazují, kým je Ježíš Kristus a jaký může mít význam pro každého člověka a jeho spásu.

Když byl pak Ježíš zatčen a veden k veleknězi, následoval ho Petr a jiný učedník. Poté, co oba vstoupili na nádvoří, čteme: „Tu řekla služka vrátná Petrovi: Nepatříš i ty k učedníkům toho člověka? On řekl: Nepatřím. Poněvadž bylo chladno, udělali si sluhové a strážci oheň a stáli u něj, aby se ohřáli. I Petr stál s nimi a ohřívá se.“ (Jan 18, 17–18)

Následující verše hovoří o rozhovoru mezi Ježíšem a veleknězem, ale od verše 25 je Petr opět středem pozornosti: „Šimon Petr stál ještě u ohně a ohřívá se. Řekli mu: Nejsi i ty z jeho učedníků? On to zapřel: Nejsm. Jeden z veleknězových sluhů, příbuzný toho, kterému Petr utal ucho, řekl: Což jsem tě s ním neviděl v zahradě? Petr opět zapřel. A vtom zakokrhal kohout.“ Je zajímavé, že ačkoli Peter zapře Ježíše třikrát, v textu se cituje pouze dvakrát, že Petr říká ono slavné: „Nejsm (to).“ Jako by toto dvojí Petrovo zapření „nejsem“ kontrastovalo v té samé kapitole s Ježíšovými předchozími dvěma výroky, ve kterých říká „Já jsem (to)“. Zatímco Petr popírá svou totožnost Ježíšova učedníka, Ježíš přiznává svou pravou identitu Boha a Spasitele světa.

Ale tam příběh nekončí a všechny tyto souvislosti jsou doplněny ještě o jeden poslední detail. A tím je v 18. verši zmínka o ohni. Na první pohled se tento detail opět jeví jako nedůležitý. Koneckonců, celý příběh by fungoval i bez ohně. Autor nás mohl informovat jen o tom, že sluhové a strážci stáli na nádvoří a že Peter byl s nimi. Slovo „oheň/ohniště“ se v Janově evangeliu vyskytuje pouze na jednom jiném místě, konkrétně o tři kapitoly dále, v kapitole 21. Zde se v 9. verši říká: „Když vstoupili na břeh, spatřili ohniště a na něm rybu a chléb.“ Oheň/ohniště má připomenout pozornému čtenáři scénu z kapitoly 18. Tam Peter zapírá, že by byl Ježíšovým učedníkem třikrát právě u ohně. A v kapitole 21., jak víte, následuje příběh o tom, jak se Ježíš třikrát zeptá Petra, jestli ho miluje a ustanovuje ho opět svým učedníkem – zase u ohně.

Sestry a bratři, příběhy obou postav, nad kterými jsme dnes přemýšleli, nám ukazují několik důležitých věcí, které si nyní dovolím shrnout a nabídnout je jako inspiraci pro naše vlastní příběhy víry.

1) Tím nejdůležitějším zjištěním je to, co oba příběhy vypovídají o našem Bohu. Ukazují totiž, jak nás Bůh přivádí zpět tam, kde jsme kdysi padli, a dává nám (stejně jako Jákobovi a Petrovi) příležitost začít znovu. Vzpomínáte? Jákoba vrátil neznámý cizinec svou otázkou zpět do situace, ve které kdysi zklamal. A stejně tak Petra vrátil svými otázkami Ježíš do chvíle, kdy ho zradil. Oba – Jákob i Petr – lhali o své identitě, oba vážně selhali. Oběma však Bůh dal příležitost začít znovu. Takový je náš Bůh, plný milosti. Přivádí nás zpět tam, kde jsme padli, a dává nám příležitost začít znovu.

2) Oba dnešní příběhy ukazují, že milost a následování patří nerozlučně k sobě. Ukazují sílu Boží milosti. Jákob i Petr ji prožili, tu opravdovou Boží milost. Její uvědomění a prožití by mělo být základem i naší víry a následování.

3) Oba dnešní příběhy ukazují, že k víře patří i selhání. Patřilo k víře všech velkých postav a Bible to neretušuje. Poctivá odpověď na otázku, kdo si zaslouží pomník, kdo je tou jednoznačně pozitivní a nechybující postavou, zní „nikdo“.

4) A oba dnešní příběhy ukazují také, jak jsou v životech a příbězích nás lidí důležité detaily. A také otázky, které nám do života posílá Bůh, aby nás někdy vrátil zpět na cestu, kterou máme jít.

Bůh sám se stal lidskou bytostí, zažíval stejná pokušení jako my a neselhal. Žil život, který žijeme i my, aniž by zhřešil, aniž by popřel svou identitu, a přesto umřel smrtí, kterou si zasloužíme my, kteří svou identitu často popíráme. Svou smrtí nám však dal život a skutečnou identitu. Amen